

פרשת ראה
כ"ה אב התשפ"ג
שנה י"א גלילין מ"ג

מוצ"ק	הדלקת הנרות	לעיקוואוד
8:47/9:33	9:10	7:41
8:45/9:32	9:11	7:41
8:43/9:23	8:44	6:52
8:44/9:24	8:41	7:07
8:44/9:23	8:42	7:00

שבת מברכים: ראש חודש אלול ביום ה' וביום ו' הבעל"ט מולד ביום רביעי בשעה 5:04 אחר הצהריים עם 17 הללים

ראה שני ראב

ליקוטי מאמרים ודברי חיזוק ואמונה מספרים הקדושים על פרשת השבוע

נגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשך ובכל משלח ידך, אמנם בכל זאת עדיין לא יחדל אביון מקרב הארץ כי ע"י תוספת הברכה תהי' אביון ותאב יותר ואין חצי תאותו בידו, על כן אנכי מצוך, לאמור גם לאחרים פתוח תפתח את ידך לאחיק וגו' ובזכות זה שתאמר לאחרים לא תהי' תאב עוד ותשמח בה'.

חתם טופר, עה"ת

על כן אנכי מצוך לאמור פתוח תפתח את ידך וגו'.

הנה לכאורה מלת לאמור אין לו מקום כאן דהא אין כאן שום דיבור קודם שיבא אחריו מלת לאמור. ויש לפרש על פי מה שאמרו חז"ל (בבא בתרא דף ט) גדול המעשה יותר מהעושה ע"ש, וזהו שאמר על כן אנכי מצוך לאמור, פי שתאמר לאחרים שגם הם יפתחו ידם ליתן צדקה לעניים, וליכא מילתא דלא רמיזא בתורה.

הובא בגן רוח, משמיה דהגאון בעל סדר הדורות

עשר תעשר.

במדרש עשר תעשר וגו', זה שאמר הכתוב לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים וגו'. על פי משל ימי הפורים לא בטליון, פורים שולחין מנות ודרך עניים ששולחין לעשיר איזה דבר קטן מאוד בכדי שיזכיר לעשיר שישלח לו איזה נדבה, כן אנחנו, כל העבודות שאנו עושין להשי"ת הוא דבר קטן לערך השי"ת אין סוף ב"ה וב"ש וגם הצדקה עשר בשביל שתתעשר, וזה לך ה' הצדקה מה שאנו נותנין צדקה זה בשביל שיתן לנו השי" שפע, ולנו בושת הפנים כנ"ל.

הרה"ק ר' משה לייב מסאטוב ז"ע, ליקוטי רמ"ל

כי יברכך ה' אלקיך ככל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אך שמח.

ויל"ד דהלא אבין ורקין מיעוטיין הן ומאי בא הכתוב הזה למעט. ויתכן עפ"י אומרם ז"ל (אבות פרק ב) מרבה נכסים מרבה דאגה, אמנם כבר בא חכם והגיד (משלי ב) היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה, פי' דאם הברכה מה' היא אין כאן מקום דאגה כי מאתו ית"ש לא תצא הרעות כלל, וכפי שפרש"י (פרשת נשא) עה"פ יברכך ה' וישמרך, שהקב"ה הוא הנותן והוא השומר מן המזיקין. וזה שאמר הכתוב, כי יברכך ה' אלקיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך, הואיל והברכה מאת ה' אלקיך היא, על כן שפיר והיית "אך" שמח, למעוטי דאגת המרבה נכסים, כי כל מה דעביד רחמנא טב היא בתכלית.

שארית שמואל, מהרה"ג ר' שמואל קרעמניצער ז"ל, ראש ישיבה באבוב בעיר ביאלא ביליץ, ולאחר המלחמה ר"י באבוב בברוקלין, לא השאיר זש"ק, תהא זאת לע"נ הר"ר שמואל בהר"ר משה יהודה ז"ל

כי פתח תפתח את ידך לו.

כי פתוח וגו' צריך לדעת מה נתינת טעם הוא זה ללב אטום, ואולי שנתכוון לומר לו על דרך אומרם (משלי יא כד) יש מפזר ונוסף עוד, כי על ידי שפתוח הוא ידו, פותחים לו שערי שפע.

והוא אומר כי, פירוש טעם שאני אומר לך שלא תאמץ וגו' כי פתוח פירוש אורצר הנעלם אם אתה תפתח את ידך, וגמר אומר והעבט וגו', פירוש כשאתה פותח את ידך לו אינך עושה אלא הלוואה דוקא, ותיכף ה' ישלם לך בתוספת מרובה, ובזה יש טעם נכון ללבו שלא יתאמץ וכו'.

אור החיים הקדוש

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה את הברכה אשר תשמעון וגו'.
 אפ"ל עפ"י דא"י בספה"ק דאם האדם חושב שהשי"ת רואה אותו בעת חטאו, הרי יש לו עזות גדול לעשות חטאו, ואם ח"ו חושב שאין הקב"ה רואהו אז הרי כופר הוא וגדול עונו מנשוא עוד יותר. וזש"א **ראה 'אנכי' נותן לפניכם את עצמי** ובוה יש ברכ וקללה, את הברכ אשר תשמעו שע"י שידוע ומקיים שויתיה ה' לנגדי תמיד ובשכבו ובקומו יודע לפני מי הוא עומד בקל יכול לבוא לדביקות השי"ת, ובהיפוך ח"ו קללה ורח"ל הגם לכבוש – עמי בבתי לעשות חטאו בעזות מצח ה' ישמרנו.

שארית מנחם, מהרה"ק מווישאווה ז"ע

וצרת הכסף בידך.

שאתה תמשול על הכסל, ולא שהכסף ימשול עליך.

בשם הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן ז"ע

לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו'.

יש לדקדק אמאי לא כתיב לא תאכל ככל לאו שבתורה. וי"ל כי אם האדם הי' אוכל בירושלים או כשאוכל משולחנו של הצדיק שהוא בקדושה אז טועם טעם טוב בהאכילה משום שהקדושה שורה על המאכל ההוא ואח"כ כשבא לביתו אינו יכול לאכול בקדושה וטהרה כמו בירושלים ולא טעם טעם אכילה ההיא כמו שהי' בירושלים משום שאינו בקדושה ההיא. וז"ש **לא תוכל לאכול בשעריך** וגו', פי' שאינו יכול לאכול בשעריך אפי' מעשר דגנך וגו', לפי שאינו יכול להשיג בביתו גודל הקדושה ההיא לכן רצונו תמיד בכל עת לשוב אל ירושלים.

תפארת שלמה

בנים אתם לה' אלוקים לא תתגודדו.

נראה לרמוז בוה, דהנה לא תתגודדו הוא לשון שריטה וחיכוך בשר, ודרך האדם כשהוא מסתפק באיזה דבר הוא מחכך בעצמו, וכמ"ש הר"ן בנדרים (ו עמוד א ד"ה מנודה) ע"ד המשנה רבי עקיבא חוכך בזה להחמיר, כאדם שהוא מסופק בדבר ומתחכך בעצמו מפני שאינו יכול לבררו.

וזהו שרמז הכתוב, בנים אתם לה' אלקיכם, דבר זה שאתם בנים למקום צריך להיות ברור בעיניכם כשמש, ולא תתגודדו להתחכך ולהסתפק בדבר, אלא יהי' ברור בעיניכם בלי שום ספק שבנים אתם לה' אלקיכם בכל מצב שהוא.

נחל יצחק, מהרה"ק ר' יצחק אייזיק מזוטשקא ז"ע

כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על כן אנכי מצוך לאמור פתוח תפתח וגו'.

נ"ל לפרש אחז"ל (בבא בתרא ט עמוד א) גדול המעשה יותר מן העושה דכתיב והי' מעשה הצדקה שלום, יראה כי כל הנותן צדקה מתברך מ"מ כל שהאדם מתברך נעשה אביון ותאב יותר כי לא ישבע כסף אם לא שיש לו מדת ההסתפקות וזה אינו מן המדה שיתן לו הקב"ה כי אין הבחירה אלא ביד האדם עצמו, אך כל המזכה רבים אין חטא בא על ידו ע"כ ע"י שהיא מעשה רבים לעשות צדקה שוב אין חטא התואבה בא על ידו אלא יסתפק וישמח בחלקו ויהי' לו נחת רוח בעמלו שזהו השלום האמתי שיהי' בגופו ותוכיות שלום שלא יצטער ויתארה במה שאינו שלו, והיינו והי' מעשה הצדקה שלום שע"י שמעשה אחרים על הצדקה יהי' לו שלום בגופו. והיינו דקאמר הכא כי

רהשי ההלכה

פסקי הלכות

מהלכות ברכות הראייה

א. הרואה הרים וגבעות: הרואה הרים המשוונים בגדלם וניכרת גבורת הבורא בהם מברך ברוך וכו' עושה מעשה בראשית (בש"ע ס"י רכ"ח ס"א כ' דמברך על הרים וגבעות, ובס"ג שם כ' דלא על כל הרים אלא דווקא על הרים המשוונים וניכרת גבורת הבורא בהם, ומקורו מדברי האבודרהם המובא בב"י ש"י דווקא בהרים וגבעות המשוונים וכו' וכן נהרות המשוונים כגון פרת וחדקל ובמג"א שם סק"ג פ"י דמונת האבודרהם דעל כל נהרות הגדולים כמו פרת וחדקל מברך, וכ' הבצל החכמה בספרו אהלך באמיתות פט"ט ס"א והערה א' דלפ"ד ה"ה במש"כ לגבי הרים משוונים פירושו גדולים). **וכן הרואה גבעה והוא תל עשוי בידי שמים מששת ימי בראשית זקוף מאוד ותלול מחודד כתבנית עמוד ומשונה בגודל או ברוחב מברך ברוך וכו' עושה מעשה בראשית** (במזרז קציעה שם כ' דההפך בין גבעה להר אינו בגובה בלבד אלא הוא תל זקוף מאוד ותלול אפי' אינו רחב כלל רק מחודד התבנית כעמוד, אמנם בס' אהלך באמתך שם הערה ג' דייק מדברי התשב"ץ דגם בגבעות צריך שיהיו משוונות בגובה או ברוחב).

ב. הרואה אוקיינוס או ים התיכון: הרואה את הים התיכון הסמוך לארץ ישראל לדעת השו"ע (שם ס"א) מברך עליו ברוך וכו' שעשה את הים הגדול שמפני חשיבות ארץ ישראל נקרא הים הגדול, אמנם הרבה אחרונים חולקים עליו ולשיטתם אין לברך כן רק על האוקיינוס המקיף את העולם שמפני גדלו קבעו עליו ברכה בפני עצמו אבל על ים התיכון יש לברך עושה מעשה בראשית כמו על שאר הימים (משנ"ב שם סק"ב), כמו כן גם לשיטתם אם בירך על האוקיינוס עושה מעשה בראשית יצא בדיעבד דהוא ברכה כוללת כברכת שהכל (בה"ל שם ס"א ד"ה ועל הים הגדול).

ג. ברכת הרואה שאר ימים, ים כנרת, ים המלח: הרואה שאר ימים מברך ברוך וכו' עושה מעשה בראשית (שו"ע שם ס"א), ודווקא כשידוע שהם מששת ימי בראשית (עי"ש משנ"ב סק"ד), וכן הרואה ים כנרת מברך עושה מעשה בראשית (מזרז קציעה שם), אבל על ראיית ים המלח אין לברך עושה מעשה בראשית דאין בראיתו מששת ימי בראשית (עי"ש שבת הלווי ח"ט ס"י מ"ז אות א', ועי' באריכות בביורי הלכות הכא).

ד. הרואה נהרות: הרואה נהרות גדולים כמו פרת וחדקל שידוע שהם מששת ימי בראשית מברך עליהם ברוך עושה מעשה בראשית (שו"ע שם ס"א וס"ב וכפירושו של המג"א בסק"ג שהובא להלכה במשנ"ב סק"ד), ודווקא כשרואה במקום שלא נשתנו מהלכם ע"י בני אדם דשם לאו כמעשה בראשית הוא (שו"ע שם ס"ב), ואם ספק אם נשתנו ג"כ לא יברך (משנ"ב שם סק"ה, ובשעה"צ סק"ח הביא מפמ"ג דמצדד לומר דמסתמא לא נשתנה, ומסיים השה"צ ד"צ"ע למעשה), וכל הברכות הללו אין מברך שנית רק כשרואה אותם שוב לאחר שלשים יום (משנ"ב סק"ב מאחרונים).

ביורוי הלכות

האם מברכים עושה מעשה בראשית על ראיית ים המלח

שאלה: הרואה את ים המלח (לאחר ל' יום שלא ראוהו) האם מברך עליו ברכת עושה מעשה בראשית?
תשובה: אי' במתני' (ברכות נד.) על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה בראשית, ועפ"ז פסקו הטור והשו"ע בס"י רכ"ח ס"א וז"ל על ימים ונהרות הרים גבעות ומדברות אומר ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם עושה מעשה בראשית, ובב"י הביא דברי התוס' והמרדכי דלא בכל נהרות איירי אלא דווקא ארבעה נהרות דכתיבי בקרא, וכן פסק המחבר להלכה בשו"ע שם ס"ב, והוכיח המג"א (שם סק"ג) דפשוט הוא דלא באו לאפוקי בזה כל נהרות שבעולם אלא כוונתם בזה כמש"כ האבודרהם דדוקא על נהרות המשוונות כגון פרת וחדקל מברך ברכה זו, כלומר על כל נהרות שהן גדולות כאלו מברך וכן פסק המשנ"ב בסק"ד והוסיף דזהו דווקא כשידוע שהוא מימי בראשית ולא נתהוו אח"כ, אבל לענין הברכה על ימים לא מציינו בפוסקים שיש חילוק בין ימים קטנים לימים גדולים ומשמע דעל כל הימים שבעולם יש לברך עושה מעשה בראשית (חוץ מים הגדול שמברכים עליו שעשה את הים הגדול, ונחלקו הפוסקים מהו הים הגדול), ולכאורה לפ"ז גם על ראיית ים המלח יש לברך עושה מעשה בראשית.
אמנם עדיין אין זה מוכרח, דים המלח אינו דומה לשאר ימים דיצירתו אינה מששת ימי בראשית וכמבואר ברש"י (בראשית י"ד ג') על הכתוב במקרא כל אלה חדרו אל עמק השלד: ים הוא ים המלח, ופרש"י עמק השדים כך שמו על שם שהיו שם שדות הרבה, הוא ים המלח לאחר זמן נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח, ומדרש אגדה אומר שנתבקעו הצורים סביבותיו ונמשכו יאורים לתוכו, (והוא במדרש רבה שם פמ"ב, ובפירוש מהר"ז"ו כ' דהדבר אירע בהפיכת סדום וכמפורש במדרש נתחומא שם סוף אות ח' שבעונם נעשה אותו עמק למים מלוחים וכן הוא אומר ארץ פרי למלחה למה? מרעת יושיב בה), והנה בב"י (שם ס"ב) הביא הא דא"י בברכות נט: אמר רמי בר אבא אמר רבי יצחק הרואה פרת אגישרא דבבל אומר ברוך עושה בראשית, ופירש"י אגישרא דבבל קים להו שלא נשתנה פרת מהילוכו ע"י אדם משם ולמעלה אבל משם ולמטה הסיבוהו בני אדם דרך אחרת, משמע דלא מברכין על הנהרות עושה מעשה בראשית אלא כשרואה אותם במקום שלא נשתנה מהלכם ע"י אדם, ולא ידעתי למה לא כתבוהו הפוסקים, וכן פסק שם בשו"ע ס"ב, ומעתה יש להסתפק האם כן הדין גם בים המלח שכיון שנשתנה ואינו מבריאת העולם אין לברך עליו עושה מעשה בראשית, או שכיון שנשתנה בידי שמים נחשב כמעשה בראשית. ועי' בשו"ת שבת הלווי ח"ט ס"י מ"ז אות א' שבתחילה נטה מרן זצ"ל לברך עושה מעשה בראשית על ים המלח משום שמעשי די הקב"ה הוא ושפיר נחשב למעשה בראשית ולא

דמי להא דס"י רכ"ח ס"ב דהתם כיון דנשתנה ע"י אדם אינו נחשב למעשה בראשית, וכ' שם מרן זצ"ל דאף אם נאמר דגם בנוצר ע"י הקב"ה אם אינו ממעשה בראשית אין שייך לברך עליו עושה מעשה בראשית (וכן הוכיח באריכות בשו"ת בצל החכמה ח"ב סי' י' מדברי הראשונים, וכ' שם דאולי הרשות ניתנה לומר דגם השו"ע ש"ל בנשתנה ע"י בני אדם לאו דווקא נקט דה"ה בנשתנה או נהווה בידי שמים לאחר ששת ימי בראשית אלא דכיון דבגמ' מיירי מנהר פרת שנשתנה בידי אדם נקט הכי), מ"מ הדבר תלוי בב' הפירושים ברש"י, דלפירושו הראשון שלאחר זמן נמשך הים לתוכו, א"כ לא היה שם מקודם לכן כלום ואינו מעשה בראשית כלל, משא"כ לפירושו השני דנתבקעו הצורים סביבותיו ונמשכו יאורים לתוכו, זה ודאי היה טמון בהם מתחילת מעשה בראשית (שלאחר מהפיכת סדום נתפשטו המים על כל העמק ונעשו מלוחים), וצ"ל לאבן עזרא שם שמשמע מדבריו דכבר היה ים המלח מקודם לכן (דז"ל שם ועמק השדים מושך עצמו וחרה עמו כמו אל באפך תוכיחני, וכן הוא עמק ים המלח), ומ"מ מסיק שם מרן זצ"ל דלמעשה הדבר ספק בידי (דלפי' הראשון ברש"י משמע שלא היה שם כלום קודם מעשה בראשית וי"ל דגם בנעשה ע"י הקב"ה לאחר ששת ימי בראשית אין שייך לברך עושה מעשה בראשית), ובלא"ה אי נימא דים המלח נוצר ע"י מהפיכת סדום שוב יש מקום שאין לברך (נראה דכוונת מרן זצ"ל לכוש"ב בנימוקי אורח חיים שם בשם ספר פרדס (פרי תבואה ח"ג וחי"ד מס' דברי יוסף) דאין לברך על ים המלח עושה מעשה בראשית כיון דנעשה ע"י מהפיכת סדום ועמורה ואין מברכין על הקללה, ועי' בספר אהלך באמתך להגאון רבי בצלאל שטרן זצ"צ בעהמ"ח שו"ת בצל החכמה שתמה דהא דאין מברכין על הקללה דעת רבי יהודה הוא בברכות מ: ולא קי"ל כוותיה, וכ' ליישב עפ"י מש"כ בשו"ת האלף לך שלמה חאו"ח סי' ב' שדבר שבא לעולם ע"י קללה גם לרבנן אין מברכין עליו וכמש"כ התומים בס"י צ"ו דאין מברכין על נתנית הצדקה דא"ל לתת צדקה בלא קללה של עניות, ומח' רבנן רבי יהודה הוא בדבר שנתקלקל כגון נבלות תמרה וחומץ יין דגוף הברכה הוי טובה ורק עכשיו שנתקלקל יש בו קללה), ולכן אין לברך על ראיית ים המלח עושה מעשה בראשית. (אמנם במזרז קציעה שם בתו"ד כתב דיש לברך עושה מעשה בראשית על הימים הקטנים כגון על ים כנרת וימה של סדום וזולתם, גם צ"ן שם להא דא"י בבבא בתרא עד: כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מאי דכתיב כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה אלו שבעה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ ישראל וביניהם מנתה הגמ' לימה של סדום שהוא ים המלח, ומשמע לכאורה שים המלח כבר היה קיים מבריאת העולם ודלא כרש"י, אמנם אין בזה כ"כ הכרח, ויש ליישב).

וע"כ להלכה למעשה אין לברך על ראיית ים המלח ברכת עושה מעשה בראשית.

הילולא דצדיקא

גלב"ע

כ"ה מנחם אב תקצ"ט

אב"ד למבערג והגלילות
מח"ס ישועות יעקב

הרה"ק

ר' יעקב משולם

אורנשטיין זי"ע

אלה תולדות

רבינו ידיד נפש כל חי, גאון עולם, ספיר ויהלום, נר ישראל (לשון החת"ס ח"א אהל"ז תשובה לט), הגאון האמיתי, מופת הדור והדרו (שם קובץ תשובות סימן יד) הגה"ק הר"ר יעקב משולם אורנשטיין זצ"ל, ששמו יצא לתהילה בכל קצוי תבל על שם ספרו הגדול 'ישועות יעקב' על כל חלקי התורה, נולד לאביו הגה"ק הר"ר מרדכי זאב אב"ד לבוב והגלילות בעיר סטאנוב שבגאליציה בשנת תקל"ה, ולאמו הרבנית בת הגאון מו"ה שאול חריף אבד"ק אלעסק, שהיו שניהם נכדי הגה"ק החכם צבי זצ"ל. בהיותו בן י"ב שנה נא את זוגתו הרבנית שרה בת הנגיד המפורסם הר"ר צבי הירש מעיר יערוסלוב יצ"ו.

עוד מינקותו השקיד רבינו על דלתי התורה והיראה, וכפי שכותב רבינו בהקדמה לספרו ישועות יעקב על אבן העזר, בימי ילדותו נתגדל על ברכי אביו הגאון החסיד מו"ה ר' מרדכי זאב ז"ל, והוא עודנו באיבו בלימוד עם כבוד אביו, והנה כבה אורו של עולם [אביו הק'] ויספדו לו כל בית ישראל כי סר צלם, אך זכותו עמדה לו, כי בעוד שלא כלו ימי בני ומספד, הקרה ה' לפניו לחתך לו לאשה את בת חותנו, מבית צדיקים הרב המופלג הגביר המפורסם מו"ה צבי הירש בהגאון מו"ה נפתלי הירץ מק' יערוסלוב, [מגזע השר רבי שאול וואהל], והוא אסף אותו אל ביתו צדיקים על נדיבים יוקם, והראה לו עוז יידידות וכל אשר שאלו עיניו לעשות לו רב או לקנות לו חבר, ושם מצא ג"כ את שאהבה נפשו אנשי חיל במלחמתה של תורה תלמידים הגונים ומופלגים צורבי מרבנן ונשיאי פנים אשר נועדו עליו לרדת אתם בעמק ברכה, בעומקה של הלכה לבאר כל חומר להלכה פסוקה.

על שגב גדלותו של רבינו, מסופר כי פעם שאלו להרה"ק השרף מסטרעליסק זצ"ל בענין שאלה אחת אל מי מהקדושים יפנו להרצות השאלה לפניו, ואמר, כי יפנו שאלה זו לרבינו הישועות יעקב, כי הוא רבן של בני הגולה ובשמים פוסקין הלכה כמותו (שיח שרפי קודש ערך רבינו).

ישב על מדין ברבנות

בשנת תקס"א נתבקש לשמש כרב ואב"ד זאלקאוו והגליל, למלאות מקום הגאון מו"ה ר' משה צבי הירש מייזליש ז"ל, בהגאון המפורסם מו"ה ר' שמשון מייזליש ז"ל אב"ד זאלקאוו.

אמנם לא ארכו שם ימי שבתו, כי בשנת תקס"ה אחרי פטירת הגאון מו"ה ר' צבי הירש ראזאנשי בעמח"ס "תשע שיטות" אבד"ק לבוב, באו נשיאי העדה דק"ק לבוב לקבל את פני רבינו אב"ד ר"מ עליהם בעיר הגדולה לבוב, לשבת על כסא אביו הגאון מו"ה ר' מרדכי זאב זצ"ל וזקנו הגאון בעל "החכם צבי" זצ"ל. רבינו בראותו את העיר לבוב כעיר המעטירה בכתר תורה, ומצא בה אנשי חיל במלחמתה של תורה גדולים חקרי לב מלאים תורה וחכמה, מיד קיבל על עצמו לשאת בעול הרבנות, וינהג נשיאותו ברמה, הרביץ תורה בישראל ונתרבה גבולו בתלמידים, משם

זרח שמשו לכל העולם ונתפרסם בכל תפוצות ישראל לגאון הגאונים.

גדול הדור

סיפר הגה"ק מטשעבין זצ"ל בהיותו ב"גלות סיביר", פעם אחת בליל ראשון של פסח נכנס יהודי פשוט לרבינו ושאלה בפיו, מה הדין באיזה שאלה בדין חמץ בפסח. התבונן רבינו וראה, כי בשאלה זו טמונה כל כלי הבית של אותו יהודי, ולא ידע מה לעשות מאחר שלא רצה ליכנס בספיקות החמורות בענין חמץ בפסח. פנה רבינו אל אותו יהודי, ואמר לו, הינך מזומן לעשות בביתי את כל ימי החג. אך אותו אדם לא הסכים, באומר, איני חפץ לשהות בבית הרב, ושאלתי אחת היא האם הדבר מותר או אסור. רבינו ברוב גאונו הרזה בדבר משך זמן מה, ואמר לו, מותר! היהודי שב לביתו בשמחה, אך רבינו היה טרוד מאוד בתשובה זו שנתן לאיש, ולבו היה נקפו על ההיתר הלז, אם כי מצא ב"שאלתות" שמתיר בענין כגון זה שבטל בשישים.

למחרת בבוקר עת קומו רבינו והנה ראו כולם איך ששמחה גדולה נסוכה על פניו, וסיפר לבני הבית, כי אמש היה לבו מלא צער על ההיתר שנתן. אך בליל זה והנה בחלומו הגאון הגדול רב אחאי גאון בעל השאלות עומד לפניו, והודה לו על שהשתמש בהיתרו, באומר, כי זו הפעם הראשונה שמשתמשים בהיתר שלי!!!

בימי רבינו היה איש יהודי רשע עריץ, שהיה מסור גדול ומיצר לישראל. ולרבינו היה שמש, יהודי פשוט ותם, שתפקידו היה לבדוק כל שבוע את כשרות העירוב, אם לא נתקלקל. והיה דרכו להתחיל בבדיקת העירוב בכל שבוע ביום ה' אחר חצות, פעם אחת באחד מימי הקיץ הלוהטים, כשהלך כדרכו לבדוק העירוב, פגש באותו רשע, אשר ישב לו נינוח תחת הצל לשאוף אויר צח, וכשראה אותו אמר לו הרשע המסור, רצוני שתמכור לי מצוה זו של תיקון העירוב, ובכך בכמה תרצה למכרו. והשמש לא רצה למכרו. ולכן הוסיף המסור לפתותו ולגרותו, ואמר לו, הנה לך בביתך ארבע בנות שכבר הגיעו לפרקן, והצעירה מהם עברה את שנת העשרים, ואין לך פרוטה לפרוטה, ובכך הבה מכור לי מצוה זו, ובכשר זה אשלם לך בכסף מלא הסכום הנדרש להשיא שתיים מבנותיך... אמר לו השמש, תן לי שבוע ימים בכדי להתבונן בבקשתך.

כשבא השמש אל רבינו וסיפר לו את כל אשר קרהו ופרשת הכסף אשר אמר אותו רשע לשקול בידו. אמר לו רבינו, בשבוע הבא קודם הליכתך, אנייד לך כדת מה לעשות. כשהגיע יום חמישי הבא, נכנס לשאול את פי רבינו כמדובר, אמר לו רבינו, ידוע תדע כי כל נמצא בעולם כל חיותו הוא מכוח הקדושה שיש בו, ואפילו הקליפות כל חיותם וינקותם הוא מהניצוץ שנופלים אליהם, ובלעדי זה אין להם חיות כלל בזה העולם, והנה רשע זה כבר נגמר לו כל חיותו מהצד הקדושה, לכן היזהר בנפשך לבל תתן מקום לקליפה לשאוב קדושה להקים חיותה. וסימן מובהק יהיה לך לדברי

אלה, שכאשר תאמר לו שאין אתה חפץ במו"מ הזה, יאפס חיותו של הרשע וימות מיד. השמש הזה שם לבו לדברים היוצאים מפי לב טהור של רבינו, והיה בעת לכתו למעשהו, והרשע הלז ישב והמתין לתשובתו, ומיד כשראה אותו אמר לו, הגד נא לי אם נעשה המסחר אשר דברנו שבוע העבר. השיבו השמש, לא אוכל עשות דבר זה בשום אופן, גם כי תרבה עלי מאוד מהר ומתן... וכשסיים דברו מיד נפח נפשו של אותו רשע מסור מיתה פתאומית, ויהי לנס.

לוחם מלחמות ה'

כאשר פרצה מספחת ההשכלה מתחילה בבערלין אשר בדייטשלאנד, והאש ללהב יצאה לפרוץ ולשרוף בכרם בית ה' והגיע השריפה עד לבוב אשר בגאליציה, מיד אזור רבינו מתניו בכדי ללחום מלחמת חרמה נגד העומדים על ה' ועל משיחו ותורתו, ובפרט כאשר ראה שהם מסווים עצמם באיצטלא דרבנן ונראים כשוחרי תורה, ואמרו שכל עיקר כוונתם אינו אלא לחבר את התורה והחכמה, ההשכלה עם האמונה, בעוד שכל עיקר זממם היתה להרס את דת התורה, וכבדה אז מלחמת היראים נגדם להסיר את המסוה מעל פניהם. מיד יצא רבינו נגדם באף ובחימה ללחום את מלחמת ה' בלי חת ומורא כלל, והדיח את רבם ש.ל. ראפפורט שר"י והחרימו עד שנאלץ לעזוב את לבוב לגמרי, ואף אחר שראה כי כלתה אליו הרעה וכולם הכירו את פרצופו האמיתי, ובא לקבל מרות מרבינו, ואמר לו הבה ונעשה פשרות שלא נחלוק ולא יהיה עדת ישראל כשתי כיתות, מיד עמד רבינו ואמר, וכי בענין שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד נעשה פשרות, ושלחו מביתו בבושת פנים.

אשכנתיא דרבי

בעת אשר חלה בנו יחידו הגאון העצום רבי מרדכי זאב זצ"ל, הרעיש רבינו עולמות בתפילתו, להחלימו ולהחיותו וגם עסק בקבלה מעשית 'ועשה תמונת אדם מדונג וקבר אותו בביה"ק, ועוד דברים כאלה, אבל כבר היתה הגזירה חתומה למעלה שאין להשיב ר"ל, וניטל ממנו בנו יחידו מחמד עינו וששון ליבו, ביום ו' עש"ק י"ז מרחשון שנת תקצ"ז.

רבינו נשא עליו מספד תמרורים, וכה אמר הנה חז"ל אמרו (סוכה נט.) "חמה לוקה על אב"ד שמת ואינו נספד כהלכה", ואפשר לבאר הכוונה 'אינו נספד כהלכה' היינו הלכה מסדר העולם, כי סדר העולם הוא שהבן מספיד את האב, אבל אב שמספיד את בנו זהו 'שלא כהלכה', שלא כפי מנהג העולם, ועל זה חמה לוקה... ומסופר שבסיום דבריו נתקשרו השמים בעבים וגשם עז ניתך ארצה, והיה לפלא ולחרדת כל העם.

מאז פטירת בנו יחידו לא מצא רבינו מנוח לנפשו, ויחי יעקב אחרי מות בנו שנתיים ימים ותשע חדשים. נפטר ביום כ"ה מנ"א שנת תקצ"ט בלבוב, ושם מנוחתו כבוד.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

כה אב- הלכות אסורי רכילות - כלל א

1. אִפְלוּ אִם הוּא רֹאֵה, שַׁעַל יְדֵי זֶה שְׂלָא יִגְלֶה, יִסְבֵּב לוֹ הַפְסֵד גָּדוֹל בְּעֵינַיִנֵי, כַּגּוֹן, שֶׁהוּא תַּחַת רִשׁוֹת אַחֲרִים, וְכִשְׁהֵם מְבַיְנִים אֶת הַדְּבָר וְעוֹמְדִים עָלָיו, שִׁיגְלֶה לָהֶם, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֵה, יַחְשְׁדוּהוּ, שְׂגֵם יָדוֹ הוּא עִם פְּלוֹנִי, וְעוֹבֵר זֶה יִסְלַקוּהוּ מִמִּשְׁמֶרְתּוֹ, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ אַחַר כֵּךְ בְּמֶה לְפָרְנֵס אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ, אִף עַל פִּי בֶן אֶסוּר, כִּכְלֵ שְׂאָר חֵיבֵי לְאוּיִן, שֶׁמְחִיב לָתֵן כָּל אֶשֶׁר לוֹ, וְלֹא לְעֵבֵר עָלֵיהֶן, כִּמְבָאָר בְּיֻרְיָה דְעָה בְּסִימָן קנ"ז סעיף א' בהגה"ה. אִם לֹא בְּמִקוֹם שְׂבָגְלוֹי תִּהְיֶה תוֹעֵלַת לְסַלֵּק הַנְּזָקִין וְלִהְשִׁיבָה הַרִיב. אֲבָל אֵין לְמַהֵר לְסַמֵּךְ עַל זֶה הַהֲתֵר, כִּי צָרִיךְ לָזֶה פְּרִטִים רַבִּים, וְכִמוֹ שֶׁנִּבְאָר, אִם יִרְצֶה ה', לְקַמֵּן בְּכָל־ט' בְּאַרְבָּה.

2. וּבִפְרָט אִם עַל יְדֵי מְנִיעַת הַסְּפוּר לֹא יִגִּיעַ לוֹ הַנְּזָק מִמּוֹן, רַק דְּבָרֵי חֶרְפוּן וְגִדּוּפִין בְּעֵלְמָא, שִׁיִּחְרְפוּהוּ עֲבוּר זֶה, בְּיֻדְאֵי אֶסוּר, וְאֵין לוֹ לְחוֹשׁ לָזֶה כְּלָל, וְיִדַּע בְּנַפְשׁוֹ, כִּי עֲבוּר זֶה יִהְיֶה נֶחֱשֵׁב לְעֵתִיד מֵאוֹהֲבֵי ה' יִתְבָּרַךְ, וּפְנִיּוֹ יֵאִירוּ בְּאוּר הַשֶּׁמֶשׁ, כִּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ חז"ל (יומא כ"ג), הַנְּעֻלְבִין וְאֵינִים עוֹלְבִין, שׁוֹמְעִין חֶרְפוּתָן וְאֵינִים מְשִׁיבִין וְכו', עָלֵיהֶן הַכְּתוּב אוֹמֵר (שׁוֹפְטִים ה' ל"א), וְאִהְיֶה בְּצִאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרַתּוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן בְּזֶה שֶׁסּוֹבֵל בְּיוֹן עֲבוּר מִצּוֹת ה', וְעֵין בְּמֶה שֶׁאֲהַרְגֶנּוּ לְעֵיל בְּהִלְכוֹת לְשׁוֹן הָרַע כְּלָל א' סעיף ו', עֵין שָׁם.

...וכן מה שאמרו (שבת ק"ט ע"ב) העונה אמן יהא שמיה רבה בכל כחו קורעין לו גור דינו, זה מפני שצריך קריעה לגור דין וכל קריעה צריך כח. ומ"ש פותחין לו שערי ג"ע, לפי שהעונה אמן אחר המברך נכנס במעלה עליונה וכמו שיתבאר בסמוך, ולפיכך אמר פותחין לו שערי ג"ע, כלו' שפותחין לו שער חדש. והשכל מחייב זה, כי הברכה אשר מברך האדם אין הברכה מצד הש"י שהוא מאמין בו כי הכל יכול רק שאמר שכן פועל הש"י, אבל העונה אמן שאמר שכן הוא מצד הש"י שהוא מאמין בו יתב' שהוא כל יכול, וכיון שהוא מצד הש"י שהוא מאמין בו לדבר זה אין קץ ותכלית כי אמנותו בו יתב' שהוא כל יכול ואין לו קץ ותכלית. כלל הדבר כי האמונה בו ית' מצד עצמו שמאמין בו, אבל מה שאמר המברך ר"ל שהוא פועל דבר זה בלבד והבן זה מאד. ותבין כי דוקא ג"ע ראוי אל מי שעונה אמן, כי מי שיש לו אמונה חזקה בו ית', הוא כמו יתד תקוע במקום נאמן אשר אין לו שינוי כלל כי זה הוא ענין אמונה בו יתב', ומצד שהוא מאמין בו יתב' הוא תקוע במקום נאמן, ובהו ראוי שיכנס לגן עדן אשר שם ארזי לבנון אשר נטע השם ית' בחוזק ושם יכנס בעל אמונה, כי ראוי שיהיה מקומו ומדריגתו שמה ע"י האמונה כאשר ידוע למשכילים.

...ועוד יש לך להבין מלת אמן והתפרש שיש בין מברך ובין העונה אמן, כי העונה אמן צריך אל זה התבונה והשכל שהוא מאמין דבר זה, ודבר שהוא בלא התבונה אין נקרא זה אמונה רק האמונה היא בלב, ולא כן המברך כי אף שראוי שיהיה לו כונת הלב מ"מ כיון שברך אדם לא כיון יצא ג"כ. אבל אם עונה אמן בלא כונה אין זה אמן כלל וכמו שאמרו (ברכות מ"ז ע"א) העונה אמן יתומה כו', ואמר לא יזרקנה מפיו בלא כונה ואפי' אם מכוון ג"כ המברך כיון ששייך ברכה אף אינו מכוון לכך אמן יותר גדול שהוא אי אפשר רק ע"י אמונה שהיא בלב. ולפיכך שייך כל הדברים באמן שאמרו שפותחין לו שערי גן עדן.

מהר"ל מפראג, נתיבות עולם א נתיב העבודה פרק יא, בתוך דבריו

עשיר השמה בחלקו - במעלת מידת ההסתפקות

"ראה אנכי נותן לפיככם". כתב בספה"ק מאור עיניים בפרשתנו, וז"ל: בכל מה שאתה רואה בדברים שבעולם, תדע שישם אנכי נותן לפיככם ברכה וקללה - שהוא בחינת טוב ורע המעורב בכל הדברים, עכ"ל. ומכאן אתה למד, שבכל מאורעות ופעולות האדם בעולם, נתנה לו הבחירה לקבוע בנפשו, בבחינת דע למעלה ממך, להבין ולהשכיל איך להשתמש בכל דבר ודבר, וללכת בארחות ישר. הן אמת שבאופן כללי ניתן לומר שחלק הימנו של אדם - המעמידו על רגליו זהו הנסיון הקשה שבכולם, לפלס דרך ולהתנהל כדת וקראוי על פי רצונו של מקום.

והנה בהמשך הפרשה בעיווי השי"ת "עשר תעשר", מבאר המאור עיניים באריות כוונת מאמר חז"ל (תענית ט א) 'עשר בשביל שתתעשר', ומקדים עוד מאמר ידוע שאמרו (עפ"י קהלת רבה א לד) 'אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, יש לו מנה רוצה מאתיים'. ואין הכוונה שאין בנמצא אדם שיש לו מידת ההסתפקות, כי החוש יכחיש זה, ועינינו רואות כמה אנשים שיש להם מידת ההסתפקות. אלא עומק הכוונה על מי שהוא בבחינת 'מיתה' כמאמר חז"ל (בראשית רבה לט) רשעים בחייהם קרויין מתים וכו'. לפיכך צריך ההולך בדרך אמת להיות לו מידת ההסתפקות, וכמאמר המשנה במסכת אבות (פרק ד משנה א) 'איזהו עשיר השמה בחלקו, שזהו נקרא עשיר באמת עבור שאצלו אין שום חסרון.

וממשיך בדבריו: אך לבוא לזה המדרגה בכדי שיהיה לו מדה זו הוא על ידי נתינת מעשר, שסוגלת מידה זו שיהיה לו מידת ההסתפקות, להיות עשיר באמת. על פי דרכו מפרש הכתוב (מלאכי ג') 'ובחננוני נא בזאת וגו' אם לא אפתח לכם וגו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די', ודרשו בגמ' שבת (לב ב) 'עד שיבילו שפתותיכם מלומר די'. ולכאורה איך ימצא אדם בעולם שכשישאלה לו הקב"ה ברכה יאמר די, והלא אין אדם מת וחצי תאוותו בידו. אך כאמור שיע"י מצות מעשר סגולתו בידו להתברך בהשפעה מלמעלה במידת ההסתפקות, ויבוא למדריגת חי - מדרגת הצדיקים, ותמיד בכל מה שיתן לו הקב"ה יאמר די.

רעיון הדברים הללו כתב גם ההתם סופר בפרשתנו, שבזכות מצות מעשר מתברך האדם במידת ההסתפקות, ומפרש כך על דרך שאמר שלמה המלך (משלי י כב) 'בירכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמך', והגם שאמרו חז"ל 'אין אדם מת וחצי תאוותו בידו וכו', אבל בברכת ה' נשפע עליו גם מידות טובות - מידת ההסתפקות. והיינו 'עשר בשביל שתתעשר, שלא יחסר לאדם כלום על ידי שהוסיף להתאוות עוד יותר ממה שהיה לו קודם שנעשה עשיר, והכל בזכות שיתן לו השי"ת ברכה מרובה בתכונת נפשו עם מידת ההסתפקות.

הן אמת מידת ההסתפקות זהו יסוד גדול במהות החיים, והוא מדרגת הצדיקים, כמו שביאר הגר"א על הפסוק 'וצדיק באמונתו יחיה' (חבקוק ב ד) 'צדיק' הוא מי שהצדיק נפשו במידת ההסתפקות, היפוך ההמדה, כמו שנאמר 'צדיק אוכל לשובע נפשו' (משלי יג כה), והאמונה הוא הבטחון, בעל בטחון הוא היפוך מבעל תאוה, ובטחון וההסתפקות המה כללים לכל המדות. עוד דבר גדול השמיענו במעלת ההסתפקות בתפארת ישראל על דברי המשנה במסכת אבות (פרק ו משנה ו) שאמרו באחד מקניני תורה שיהיה 'שמה בחלקו', וכתב שם שעל ידי שיהיה ליבו שמה תמיד, יבין וגם יכור ע"י תלמודו טפ"י. וגם ע"י מידת ההסתפקות שבו, יהיה רצו תמיד בשקידת תלמודו, כי אין דבר שמוזיק לחריצות ולזכרון ולשקידה, כמו העצבות והדאגות, עכ"ל. הרי לנו שמעלתה עצומה ורחבה בכל מישור החיים.

באותו ענין נצטט דבר יקר להבין בגודל מצות מעשר ששכרה הרבה מאוד יותר מכפי פעלו, וכבהטחת חז"ל 'עשר בשביל שתתעשר', ובכן היטיב להסביר הדבר בטוב טעם בספה"ק קדושת לוי על דרך משל, הנה האדם הנותן מידה אחת תבואת מעשר, כשהצדקה עולה למעלה ומסתכלין זה המעשר מאין הוא בא, מחמת שהיה לו עשרה מידות תבואה, נמצא שאלו העשרה מידות כולם נכנסין במצוה זו, כי מחמת שמעשרה מידות נותן מידה אחת, זוכה לשנה הבאה שיהיה לו מאה מידות תבואה, כדי שיתן עשרה מידות של תבואה, ונמצא שכל התבואה שהיה לו בפעם הראשון, דהיינו עשרה מידות שממנו נתן מידה אחת מעשר, על ידי זה זוכה שבשנה הבאה יזכה שיתן ממאה מעשר, כיון שכולם נכנסין במצוה. והו' 'עשר' כשתתן מעשר, תעשר את כל תבואת זרעך; לשנה הבאה תזכה שכפי התבואה שהיה לך בשנה העבר, יהיה עתה כל התבואה מעשר, עכ"ל.

ונסיים במאמר נפלא שיש בו סימן טובה וברכה, כפי שכתב בחידושי הכתב סופר למסכת גיטין (ז ב) במה שאמרו שם בגמ' שעני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה, ושוב אין מראין לו סימני עניות. ומדייק בלשון 'אין מראין לו סימני עניות', מדוע לא אמרו חד והלק שיתברך בעשירות. ומחדש יפה, שהרי גם כשרואים איש שביטו ריקם מכל, אולי משום שיש לו מידת ההסתפקות ובאמת הוא עשיר השמה בחלקו, אך ביתו ריקם. אלא שאף על פי שאין ראיה, היות ועל פי רוב אין אדם שמה בחלקו, ממילא מי שאין בביתו כלום הרי זה סימן שהוא עני. לכן אילו היו אומרים שיהיה עשיר, הו' אמינא שיתן לו מידת ההסתפקות, ומכל מקום יהיה לו סימן עניות שלא יהיה לו ממון, לכן אמרו דייקא 'אין מראין לו סימני עניות', שאפילו לא יהיה נראה כעני, אלא ימלא ד' אוצרו מכל טוב ויזכר לכל שהוא עשיר כפשוטו מכל וכל.

צידה לדרך: לבחור בכל דבר החלק הטוב האמיתי, והמידה הנחוצה בעיניים גשמיים ההסתפקות כמוטע - לשמוח בחלקו, וזוכה לזה ע"י מצות מעשר. וזהו שורש באמונה, ומסוגל לידעית התורה.